

Aba-Novák Vilmos:
A jázszentandrás templom diadalíve

HÁROM MAGYAR EGYHÁZI FESTŐ

„A kéz sohasem alkothat magasabbrendű dolgot annál, mint amit a jellem inspirál.” Emerson.

Az egyházművészetben, amely hangsúlyosan és mindenekelőtt nem öncélú, hanem alkalmazott művészet, amelyben az eszmei tartalom hiány nélkül való kifejezése az elsődleges igény, különösen nagyfontosságú az alkotó művész jellege, amelyen az egyéniség etikai tulajdonságait (qualitásait) értjük. Ez a megállapítás az első szemléletre szinte paradoxonnak látszik. Művészetről, esztetikumról beszélünk és elsődleges igénynek az etikumot hangsúlyozzuk? Annak dacára, hogy a megállapítás első pillanatra ellentmondásnak látszik, mégsem ellentmondás, hanem a leghelyesebb megállapítás, mivel az egyházművészetnek, mint művészetnek elsődleges célja a hit és erkölcsi rend alázatos és mindenekfölött való szolgálata. Az Egyház azért alkalmazza szent helyeire és liturgiájában a művészeteket, hogy a szépségnek lelket indító erejével teljesebb tegye híveiben a hitnek és erkölcsnek életét, amely az Istenhez való közelítésnek egyetlen alapja. Az egyházművészetekben megcsillanó esztetikai, tehát művészi értékeknek csak abban az értelemben van létjogosultságuk a szent

helyeken és az istentisztelet legfőbbesége cselekvéseiben, amennyiben e művészi értékek nem öncélúak és tisztán gyönyörködtezők, hanem egyben erősen oktató és indító jellegűek a természetfölötti élet szempontjából. Az egyházművészettel foglalkozó művészek tehát az Egyház megállapítása szerint olyan jellemnek kell lennie, akiben megvan az egyházas lelkület, tehát lélektartalom, amelyet a „jellem” fogalmán állít maga elé. A „jellem” szó tartalmán a keresztény erkölcsen az emberi kvalitások hármass csoportját érti. Jellemes ember szerinte:

1. Az elvek embere. Eszmék, ideálok magasrendű felállításában.
2. Az igazság embere. Az igazság megismerésében és érvényesítésében.
3. A jószándék embere. Az elvek és igazságok őszinte és alázatos szolgálatában.

Tehát az egyházművésztől ezen örökértékű emberi tulajdonságokat kívánja az Egyház, amikor felszólítja a legmagasabb eszmék és ideálok vizuális reprezentációjára, amikor megbízza a művészt az örök hit és erkölcsi igazságainak képszerű tolmácsolására.

val és őszinte és alázatos szolgálatot kíván tőle a legmagasabb rendű értékek másokkal való közlésekor. Az egyházművészet a szépség nyelvén és igazetével az Egyház legmagasabbrendű tanítói, tehát apostoli munkáját van hivatva teljesíteni. Az elmondottak okán tehát semmi különös és megbotránkoztató nincs abban, hogy az egyházművészet szabályait az Egyház írja elő és nem az esztéták. Helyenformán semmi rendkívüli nincs abban, hogy az egyházművészetben a jellem tulajdonságait szorgalmazza elsősorban és nem a művészi tehetséget. Senki a művészek közül nem kötelezhető egyházművészeti tevékenységre, de viszont a legeretérőbb művészi tehetségnek is, ha egyházművészeti ambíciókkal nyúl az alkotáshoz, úgy meg kell hajtania tejét az Egyház igényei előtt. Ez esetben aktuális Emerson mondata: „A kéz sohasem alkothat magasabbrendű dolgot, mint amit a jellem inspirál.” Szükséges tehát a művészi tudás mellett a keresztény jellem kialakítása a művészetben.

Mivel a művészi alkotás nem egyéb, mint megformált lélektartalom, világ, lélek és élet-tükröztes, az egyházművésznék meg kell szerzenie azt a világszemléletet, azt a lelkesítést és azt az élettartalmat, amelyeket az Egyház tükröztetni kíván, nagy, lelkeket nevelő programjának megfelelően; ... „hogy megismerjenek Téged, az Egy Igaz Istent... és megismerve Téged, örök életük legyen...” Ennek az alapvető kettős igazságnak mindent túlszárnyaló erővel benné kell csengeni az egyházművész alkotásra készülő lelkében. Magától értetődik azonban, mivel művészetről van szó, a jellem kérdésén túl, a művészi tehetség és alkotóerők éppen oly fontosak az egyházművészetben, mint amilyen a profán művészetben. Mert a művészet kiművelt emberi képesség és az egyházművészet is az kíván lenni.

A most mondottaknak előrebocsátása után három magyar egyházi festőnek művészetéről kívánnék szólni, akik a közelmúlt művészi eseményei kapcsán a közérdeklődés homlokterébe kerültek. *Aba-Novák Vilmos* az egyik, aki a jázszentandrászi templom kifestése kapcsán a napisajtóban művészi viták ütközője lett. *Molnár C. Pál* a másik, aki az Ernst-múzeumban a minapiban zárult gyűjtémenyes kiállításával került, mint egyházfestő a nyilvánosság elé. És végül *Nagy Sándor*, aki a pécsi temető-kápolna 700 négyzetméternél nagyobb felületű freskópályázatán a jury egyhangú ítéletével elsőnek nyerte el a gyönyörű egyházművészeti feladat kivitelezését.

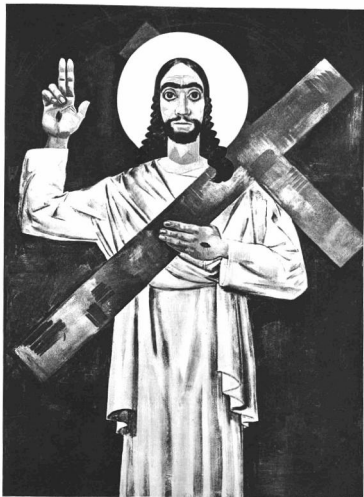
Örvendek, hogy a magyar nyomor 1934. esztendőjében ilyen értékes és tehetséges művészek egyházművészeti dátumairól számolhat be a művészet akadozótolú krónikása.

A krónikás megelégednék ennyivel: „Történe vala, hogy az Urnak 1933. esztendőjének tavaszán megbízaték *Aba-Novák Vilmos* képírómester, hogy a jázsok Szent-andrás nevű gyepejének szentegyháza falára, meg trionfális ivére biblialis képeket írjon; miket is a nevezett mester sokak ócsárlására és kevesek dicséretére véghez is vitt vala...”

Józanul komoly kötelesség azonban krónikás poctikus, mindent elmondó és a művészet szempontjából semmi biztosat nem jelentő dátumrögzítő művészet-történeti adata helyett a szakember tárgyilagos kritikájával fölmérni ez alkotásokat, hogy a művek belső és külső, eszmei és formai, egyházi és művészi értékeiről beszámoljunk, megírva a napisajtó „pro vagy contra”-ja helyett az alkotások tárgyi, tartalmi és művészi értékeit és hiányait.

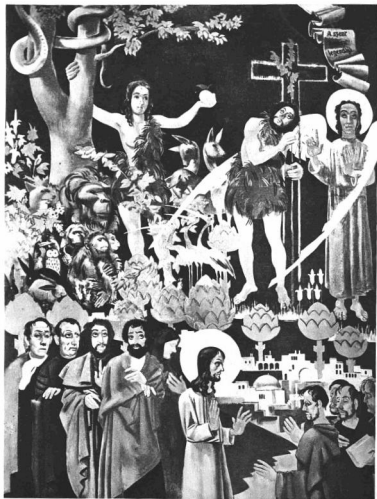
Aba-Novák Vilmos, amint már jeleztem, a jázszentandrászi róm. kath. templom szentélyét és a szentélyt záró diadalívét díszítette festményeivel. Az első és mindenekelőtt lenyűgöző benyomás, hogy a művész nem kímélte önmagát és százával zsúfolta a falakra a figurákat, hogy elgondolásának belső erejét a tömegek robusztus erejével a szemlélőbe döbentse. Ha a figuráknak szinte tétkozló bőségét nézem, nem tagadhatom az alkotó művésznék nagyvonalú képességeit és vízióinak erőteljes, szuggesztív voltait. Ezek a képek így egymáshoz zsúfolva, a hangsúlyos mondanivaló páthoszos igazetét kongatják fel a szemlélőben s olyan fájdalmasan sajgó szemléletélményt jelentenek, mint a lélekharang sikongása, vagy a tüzet kongató harang félrekgongása. Azt hiszem, ezzel a hasonlattal a legelevenebbre tapintottam ez egyházművészeti alkotásoknak. Mert egyházművészet ez az idegekbe és kedélybe marcangoló képsorozat, de olyan értelemben, mint ahogyan a szentegyház tornyából sikong ki a lélekharang s mint ahogyan a templom tornyából jajdul a pusztulás és tűzvész idején a rettenetet keltő kongatás. Művészet és pedig messze ható művészet ennek a képiro *Aba-Nováknak* ez a képsorozata, mert a vérbeli alkotó művész formaalakító erejével cseng és sikolt belénk a keserű és szinte dühöd erővel megérzett eszmei tartalom, mint ahogyan a harang nemes érce kong és jajong a lélekharang sikongásában és a vészharang tompa és megretentő puffanásiban. Azonban ez a művészet nem a szó igaz és mély értelemben vett „egyházművészet.”

Művészi és egyházművészeti szempontból is lényeges hibák vannak benne. Meg fogja bocsátani nekem a művész, ha a kritikus tárgyilagos őszinteségével itt a nyilvánosság előtt én e hibákat a szemébe mondom és azokat boncolom. Azt hiszem ugyanis, hogy az erősek megbírják a kritikát. Az igazi érték kritikával nem csökkenthető, mert a



ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

*Aba-Novák Vilmos:
Krisztus alakja a szentélyből*



ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

*Aba-Novák Vilmos: A szentély oldal-
falairól a „Paradicsom” és Jézus megbízza
tanítóányait*



ORSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

Aba-Novák Vilmos: „A kárbozottak”



*Aba-Novák Vilmos:
A kereszttől és levétől a keresztről*

valódi gyémánt csak nyer azzal, amit lecsiszolnak belőle.

Vegyük először a festő számára a fájdalmasabbat, a tisztán művészi részt, amit azonban a művész, hiszem, hogy lelkében el fog ismerni.

Az első és számomra legsúlyosabb hiba ezeknek a fali képeknek alapja, az a sötét szín, amelybe e robusztuserejű képek bele vannak ríköltva. Nem ok nélkül használom ezt a kellemetlen szót, mert valóban úgy hatnak rám e képek, mint egy sötét, mélytónusú orkeszterből kirikóltó éles hangok. Freskónál, de különösen az „al secco” készült festményeknél eltévelyedés, ha a falat sötétre, majdnem feketére hangoljuk. Mert a sötét alap ilyen nagyfelületű festményeknél csak egyetlen anyagban, a mozaikban engedhető meg, amikor a legmélyebb kék, vörös vagy barna kőnek törési felületén szikrázva bukádócol a fény s ezzel életeres, sugárzóvá és belső tüzzé teszi a különben öltmos és unalmas sötét felületet. A bizanci mozaikok bársónyos mélysége ejtette meg a művészt e sötét háttér elgondolásában, azonban ez határozottan félrefogás. Ezenfelül, ami szintén az előbbivel egyenrangúan fontos, megöli a fekete szín a fal „muralis” jellegét.

A másik, ugyancsak a művészek szülő kritikai megjegyzésem, az a kisebb-nagyobb modorosság, ami a rajz, a formák és kompozíciós sémák ismétlődéséből hat kevésbé kellemesen. Határozottan kellemetlen a festményen a rajznak kontúros kicsendítése az arcokon. Ezek a kontúrokkal és ráncokkal torzított fejek fárasztóan ismétlődnek. Hasonlóképpen kellemetlenek a képsíkból szinte kibökődő, fenyegető vagy mutogató kezek, mivel erőszakoltak.

A figurák, mint egész alakok, a drapériák, mint részletek, a mozgások, mint felületi egyensúlyt és kompozíciós sémát jelentő dimenzionálisok, egyfázisúak és erősen érzettetik a bizanci hatásokat, vagy a görögölelti „ikonosztázionok” megmerevedett formalizmusát. Tessék tárgyilagosan megnézni a magyar szentek galériáját, vagy a pokol kárhozottait, „de Krisztus tanítványai”, vagy a próféták csoportja ugyanezt árulja el. Végtelenül helyesnek és őszintén kíváncsnak tartom, ha a mának művésze neves művészi korok tradíciójába oltja be magát és így kíván újértékű virága lenni az emberi művészetek örök, termő művészi rózsatójékának, — de az ilyen modorosság, ily fiatalon, a nagyarányú művészi munka megindulásakor talán mégsem egészen helyes.

További részletekbe nem kívánok bele-menni a művészi részben, de hiszem, hogy Aba-Novák találni fog ezekben is megszívlelni valót, mert ő erős, Isten-adta tehetség, aki bizonyára értékelni fogja, hogy tömjénezés helyett az igazságosság mértékével mértünk neki, mert hisszük, hogy komoly

ambícióval és művészi felelősségtudattal keresi helyét a művészetben az értékes primitívek és Michelangelo egymásra halmozódó nagytávtartó vonalain.

A második kifogás-csoport az egyházművészet igényeiből sommázdódik. Ezek a tagadhatatlan művészi erővel megfestett képek nem mindig egyháziak, nem szentképek, nem a keresztény eszmévilág, nem istenismeret és nem léleknevelést szolgáló, a szó komoly értelmében vett „biblia pauperum”-ok. Hiányzik belőlük a keresztény hit szellemének komoly visszaadása. A keresztény hit szellemének eszmévilága Christo-centrikus és megértése, vagy helyesebben megsejtése ott kezdődik, amikor a lélek megérti a Krisztust, aki nem egy történeti név, sem egy kivégzett ártatlan emberbolygó, nem is csak okos tanítója az emberiségnek, nemcsak csodatevő, hanem mindez együtt és ezen túl még maga a végtelen fűlégség Igazság, út és élet. Maga az ember megölelő és boldogító Isten, az élet értelme, az örök igazság, az irgalom-ember, a minden megápoló Szeretet.

Nézzük Aba-Novák képein a szoba nem börtönözhető és ki nem fejezhető egyetemes, főnség Istenembert, Krisztust. Krisztus képen kifejezhető, vagy legalább is megközelíthető olyan intimitással, mint ahogy emberi testbe tudott költözni az Isten az Ó szemlényben. Ezt a magasrendű, minden emberi és isteni értéket magába rejtő alakot Michelangelo, Rafael, Rembrandt, Rubens és a többi legnagyobbak az eszméket és ideálokat magasrendű szemléletben látni tudó, vízionáló erővel és tehetséggel fejezték ki alkotásaikban. Ehhez az értékfűlétséghez azonban az egyéniségben, „jellemben” a test körlátain túl merészkedő alázatos hit kell, amely szerzetettel és odaadással tudja csak elképzelni a Fűlést. Aba-Novák Krisztusa nem fűlémetesen fűlésges, mint Bizanc Basileos-a, inkább csak emberi. En az Egyház elgondolása szerint szeretnék újat festetni a művészel. Azzal, hogy egy kompozíció közepére festem a Krisztust, még nem lesz a kép Christo-centrikus és ha akkora glóriákat festek a fej mögé, mint a napkorong, még nem lesz szent az arc. Ebből a gondolatból mindjárt rátérhetek a többi arcokra. Ezeknek megértéséből is hiányzik a hitnek és igazságának lelkületből áradó emelkedettség, amely a szentképekben egyháziassakká formálja az arcokat. Nem akarom ezzel Aba-Novák Vilmos képmásfestő karakterérzékét kisebbiteni, mert a fejek szinte túlhangsúlyosan, némelykor a karikatúrát megközelítő jellegzetességgel karakteresek. A hit világából, a szellemből, a szentség megszépítő és formákat átható magasabbrendűségéből nem nagyon sok van bennük. Ezek a fejek, ha nem is karikatúrák, de gondtól gyötört arcok, amelyekből nem a lélek árad, sugárzik



OROSZ. M. KIR.
KÉPZŐMŰVÉSZETI



GRSZ. M. KIR
KÉPZŐMŰVÉSZETI
FŐISKOLA

és ragyog felénk, hanem a fájdalom rettenete, vagy az extázis nem helyesen értelmezett indulatai lidércesnek belénk. Ezekről a képekről, ha nem volnának rajtuk a paradicsom majmai, bájos madarai és özikői, azt kellene mondanunk, hogy teljesen hiányzik belőlük a finomság, amelynek, mint illatfelhőnek, a legrobustusabb formákat is meg kellene szépíteni, mint azt a régiéknél mindig látjuk, legalább törekvésben és ambícióban, amely a jószándékú ember szolgálmivagyását jelzi. Hát mit akart Aba-Novák e képekkel? Megdöbbeneni? Ehhez is mind joga lett volna, ha ez állítást a kompozíciók egy-egy részletéről mondhatnók csak el. De ennél távolabbi és több az egyházművészeti célja: „Istentisztelet és lélekeimlás az Isten felé” s ezek, sajnos, kimaradtak több helyt ezekből a képekből. De mivel Aba-Novák Vilmos Isten-áldotta igazi művészethetség, egyénisége ez irányban való gazdagodásával várjuk a teljes egyházművészeti alkotásokat.

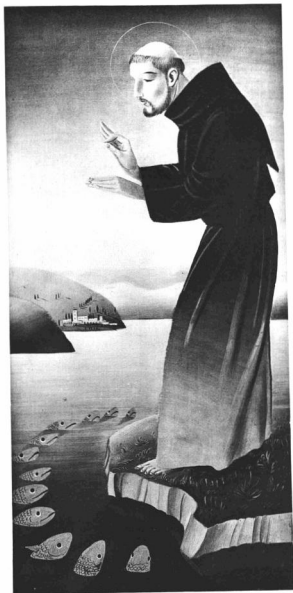
Némely egyéniség jellemző vonása az erő, mások ereje a finomság és báj. Aba-Novák Vilmos nagyerejű képei mellett *Molnár C. Pál* a gyengédség, a mosolygásra készítő bájoság igazetével akar, mint festő szívünkbe lopódzni. Hosszú sorát festette az elmúlt három-négy esztendő alatt a valóságstémájú képeknek, úgyhogy méltán soroljuk az egyházi festők közé, bár képei csak ritkán kerültek a szent helyekre. Az új városmajori templom Szent Imre-oltára, azt hiszem, az egyetlen templomba került festménye, amely szorintem nem tartozik a leg-sikerültebb képei közé. *Molnár C. Pál* mint rajzoló kezdte, mint fametsző közelítette meg az Egyház eszmevilágát és képeiben is ott időzik a képpé költött evangélium első oldalainál, az „Angyali Üdvözet”, a Betlehem, a Három királyok, az Egyiptomba menekülés bájos, mesészerű vízióinál és az Olaszországban megfestett Szent Ferenc és Szent Antal inkább megindítóan poetikus és bájos, mint megremegtető és főségsé jelenetei a keresztény eszmevilágnak.

A kritikusnak azonban meg kell tudnia mérni ezt az egészen más területen bimbózó egyházművészetet is. Mennyit ér ez a formailag és törekvéseiben egészen más jellegű vallásostémájú művészet? Vajon lehet-e a szó igaz és mély értelmében egyházművészetnek nevezni? Nem felelek igennel, vagy nemmel, hanem itt is megállapítom a képek művészi és egyházművészi értékeit és hiányait, hogy az ítélet súlyban a „pro” és „kontra” argumentumok egyensúlyos-tikájával az igazság ítéletében megbékéltesse a művészet és az egyházművészet komoly barátait.

Molnár C. Pál művészetében, ha nem is erősen kifogásolható, mindenesetre értéket érintő az erős „quattrocento” és a modern olasz piktura festői transzfúziója. Ezen hatások témáiban szinte megköthetőséget jelentenek. Képeiben igen gyakran a legőszintébb szépségek és finom részletek mellett merev felületeket találunk, amelyek zavarják a képfelület harmóniáját. A finom festői kezeléssel mellett kemény formákat is látunk.

Kompozíciói néha bravourosan könnyedek, rajzban és színben, tónusban és valueurben hibátlanok, mások keresettek, súlyban egyenetlenek. Az elsőre példa lehetne szárnyas oltárának finom predellája, „*A három királyok*”.

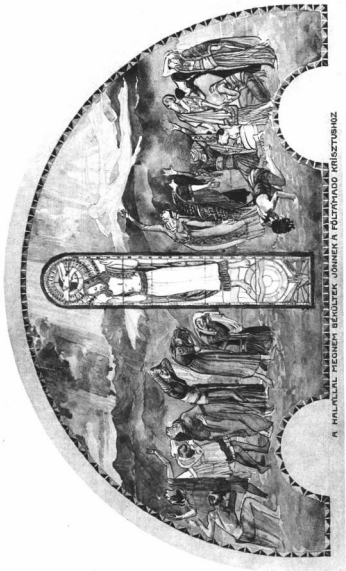
Az egyházművészeti szempontból megint az eszmei rész kifogásolható. Krisztus helyett csak a Jézuskát, a Bambinót látja, akivel a „Boldogasszony”, a „Madonna” bibelődik. Ez az asszonyon át meglátott isteni-ség, talán itt-ott bájos, sőt egyszer-másor szinte az intimitásában monumentálisá válik, mert *Molnár C. Pál* is tehetséges festő. Azonban játékos, humoros derűvel csak a szentek közül is a legkivételezesebbek mertek közelíteni az Isten világához. Ha mélyen és őszintén, de szentül és tisztán gyermek tudna lenni *Molnár C. Pál*, mint Beato Angelico volt, úgy nem hatna képein bántóan a naivitásból önkénytelenül kicsengő humor, így azonban inkább mosolyogtatnak és szórakoztatnak képei, mint meghatnak és elmélyítenek. Mivel azonban az öröm életlendítő erő s aki mosolyog, az könnyebben sejtí meg a minket bologdítani akaró Istent, *Molnár C. Pál* vallásos témájú jelenlegi képeit szívesen ítéljük előjövendő teljes egyházművészeti alkotásainak előhírnökeiként. Ebben az irányban Dumasnak egyik mondata csepegtet reményt, aki azt írta: „Egy rossz munka nem jelenti a tehetség hiányát, a jó munka mindig tehetségre vall.” És *Molnár C. Pál* vallásos témájú képei között volt egy egyházművészeti szempontból is egészen kifogástalan alkotás. A szárnyas oltárának jobboldali szárnya, „Szent Antal a halaknak prédikál”. Ez a kép szinte meglepettészzerűen büvöli elénk a szeráfi lelkület magneses hatását, amely 700 esztendő távlatából a mindenvalókból kiesendíti az Isten dicsőségét. Szent Ferenc a madaraknak, Szent Antal a halaknak prédikál s ez az emberileg megmosolyogni való szent együgyűség mégsem mosolygott, hanem eltölti lelkünket az Istenszeretettől túlcorduló lélek misztikus főségével. A köznapi lelkek számára érthetetlen, de az örökkévalókat keresők szempontjából a legtermészetesebb. Mert minden az Istentől van és az Istené a bűnön kívül, tehát értsék meg a szent titkát a létnek az ég madarai és a mélységek néma lakói is. Ebből a képből szeretném remélni, hogy *Molnár C. Pál*ban a krisztusivá tisztuló lélek



*Molnár C. Pál:
Szt. Antal a halaknak
prédikál*



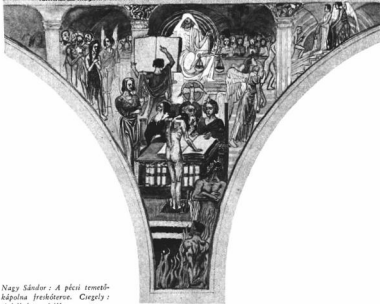
Molnár C. Pál: Triptichon. Egy nőnyas oltár predellája



A HALKALLAL MEGONEM BÉKÜLTEK BÉKÜLTÉK JÖNNÉK A FÖLTÁPIADÓ KRISZTUSHOZ

ÖBÖSZ M. KIR.
 PÉTERZSÁNDY ÉSZÉTI
 FÜGÖRÖLA

Nagy Sándor : A pécsi Temetőháza falakörve



Nagy Sándor: A pécsi temető-kápolna freskóterve. Csigely: A lelkek megítélése

újabb és teljesebb egyházművészeti alkotásokhoz fog eljutni s a vallásos témájú festő még teljesebbé fejlődik.

*

Mintha csak a sokszor félreállított művész ismételtlen megújuló mostoha sorsa kísértene Nagy Sándor körül, olyan részvétlenül és magárahagyottan áll a mának művészei között, pedig művésznek a legkiérettebbek közé tartozik a magyar piktúrában. A pécsi temetőkápolna 700 négyzetméter freskójának pályázatán olyan eluralkodó fölényrel jelent meg a verseny porondján, hogy tisztellett neki kellett nyújtanunk a győzelem babériját.

Bármily nagyszerűek és muzeálisan örökbecsűek tervei, sikerét ólmos érzéketlenséggel burkolja körül a „közöny”, az a sokszor oly hangos reklámtól agyonhasogatott „csend”, amely a halál rémületével meddővé csendesíti a meg nem értett alkotókat. A művész nem engedheti el azt, hogy alkotásairól beszéljenek, azokat szeressék, azokról vitázzanak. Nem igaz az, hogy a jó bornak nem kell cégér. Igenis, kell, mert ha senki sem tud róla, vagy mindig üvegebe zárják,

nincs értelme annak, hogy legyen. Nincs hivatása, akkor hiábavaló, s végül is a meddőségbe belepusztl az élet. A közönybe belepusztl az alkotó.

Eppen azért, hogy a Nagy Sándor minden mostohaaságán túl egyszer a neki megillető helyen a legelismertebb művészek szintjén kerüljön a művészet barátainak szeme elé, s mivel a témaközösség belső kötelékével a legszorosabban kapcsolódik a két előző művészhez, foglalkozni kívánok az ő egyházművészeti alkotásaival, bár a legszebbek ezek közül csak briliáns tervek, — de féltem e terveket — hogy úgy ne járjanak, mint a szegediek, amelyek pályázaaton minden kritikai elismeréssel első díjat nyertek; az akkori kultuszminiszter megvette őket a Szépművészeti Múzeum számára, — a kivitelezést pedig — a magyar művészet örök kárára elnyerték mások, azzal a megokolással, hogy Nagy Sándor tervei oly végtelenül szépek és finomak, hogy azokat szinte nem lehet kivitelezni. Pedig, hogy finomságban mit tud ez a mélyen és komolyan nagy művész, azt tessék ellenőrizni a Horthy-szeretetház kápolnájában, vagy a Lipótmeczi-kápolna színes ablakaiban, falfestményekben pedig a főváros grafitos bérhá-

zain, ahol egy-egy cseppnyi munkához jutott soha eléggé nem foglalkoztatott művészi képessége. A Mecsek gyönyörű városában a legragyogóbb magyar székesegyházban, a leggyönyörűbb magyar freskók legnagyobb mesterének, Székely Bertalannak tanítványa Nagy Sándor. Külön utakon járt már iskolás korában s mestere elválasztotta a többitől, hogy sajátos tehetségét senki ne befolyásolja. Párizsban a „Julien”-ben, Rómában Körösfői Krieschsel, majd itthon Gödöllőn, mindig a maga útjain fejlődött s a pécsi temetőkápolna pályázatán úgy bomlott alkotási teljében a jury elé, mint az érett gyümölcselel megrakodott ősi fa, amelyről sietve kell leszedni a termését, mert széthasad a saját áldott termő életének lesulykoló terhei alatt. A háború után való évek legnagyobb egyházművészeti festői feladatáról van szó, 700 négyzetméter freskót kell ráírnia a kőpirómesternek a pécsi temetőkápolna falaira. Szentély, szentélyzáró diadalív, négy hatalmas méretű kupolatarató-csegegy, hatalmas kupolaboltozat, két nagy méretű oldalfal, kórusív és a kórus azok az impozáns felületek, amelyeket dr. Szőnyi Ottó ikonografiai utasítása nyomán képekkel kell televizionálni a művészeknek. Nemes feladat volt a legkiválóbb magyar egyházművészek számára. Nagy Sándor megálmodta e kolosszális víziót. A szentélybe az örök Bárányt és a mennyország fönséges városát. A diadalívre a paradicsom poetikus idilljeit. A csegegyekben az utolsó dolgok megremegetető igazságait; a holtak föltámasztását, az ítéletet, a poklot és a szentek megdicsőülését. Az oldalfalakra a változtos csoporttal. A kupolába pedig az egész apokalipszist. A belelő fantázia a kereszténység legszentebb misztériumait a valóságérzés fönséges biztonságával vízionálta maga elé. Es Nagy Sándor aquarellel papírra vetette őket s jómagam és jurytársaim meglepetten ámulunk a csodán. Abban a 8–10 emberben, aki először látta, hiszem, megvolt az az ámulás és elismerés, ami igen ritkán jutott ki neki elvonult élete folyamán. Mert a piktörök a festmények műzeális, művészi értékeit hangsúlyozták, a papok pedig a liturgikus fénst. Ezek a képek a hiánytalan egyházművészeti fest-

mények, s ami értéküket támadhatatlanná teszi:

1. Hogy egészen egyéniek. Senkihez nem hasonlítanak, senki más művész munkájával össze nem téveszthetők. Sajátosan és egyedülvalóan Nagy Sándor művészetét jelentik.

2. Hogy egy élet által leszűrődött művészi tudás és kikultúralt művészi tehetség alkotásai. Nincs ezekben keresés, nincs tétovázás, nincs bátortalanság, nincs izléstelenység. Finom és szublimálódott lélek alkotásba csordult tökéletes művészete ez.

3. Hogy tartalmilag teljesek. Ezek elmondják az Isten dicsőségét, a legszentebb és legfölségesebb téma az emberi lélekben nagyvonalúan megrögzített, képben elmondható teljességét.

Ha pedig mind e három örök kvalitása minden jelentős műremeknek megvan bennük, t. i., hogy 1. individuálisak, 2. konzolidáltak, és 3. monumentálisak, úgy méltók arra, hogy elfoglalják a szent helyen a falak katedráit, hogy onnan messzecegsengő szövegei lehessenek az Egyháznak, a szent krisztusi eszmevilágnak, amely a művészet szaván az Isten örök fenségéről zeng, hogy ezzel az Isten felé indítsa a jámbor híveket.

Sajnos, hogy a mai idők anyagi nyomorúsága miatt nem közölhetem szívesen e hiánytalan szépségű terveket, mert akkor azok önmagukban minden szónál érthetőbben elmondanák értékeiket. A lekicsinyített fekete fénykép halvány fogalmat is alig adhat róluk. Szeretném, ha olvasóim azzal az érzéssel tennek le írásomat, amit a „Céhbéliek” kiállításán egyik kiváló esztétánk mondott, ahol a tervek néhány ki volt állítva: „Ezokról a tervekről érzem, hogy falra készültek, és templomba valók.” Ez a kritikus tárgyilagos ítélete és bár el vagyok készülve, hogy írásomban egyenek a dicséret okait nem érték oly világosan, mint jómagam, mert soha elég szeretettel nem ügyeltek az igaz, mély és komoly keresztény művészetre. Pedig Nagy Sándor munkái azok a munkák, amelyeket sohasem csak a kéz alkot, hanem mindig a jellem inspirál, amely jellem e próféta-arcú művészen valóban Istent kereső, szárnyaló, igaz és jószándékú. Művész, mert Isten-adta. Egyházművész, mert Istennek szeretné visszaadni önmagát.

DR. DÉCSEI GÉZA

